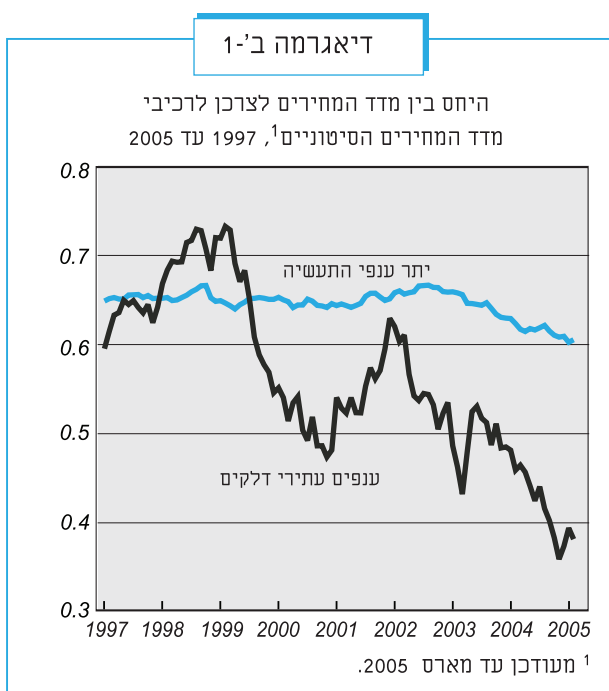

העלייה במדד המחירים הסיטוניים נבעה בחלקה מהיחלשות השקל ביחס לסל המטבעות (פיחות של 2.2 אחוזים), אולם מרביתה מוסברת בהתפתחות מחירי הדלקים, שפעלה הן לעליות חדות במחירי התשומות של הענפים המשתמשים בנפט כחומר גלם לייצור (בעיקר ענפי זיקוק הנפט ומוצרי הפלסטיקה והגומי) והן להתייקרות תהליך הייצור ביתר הענפים. דיאגרמה ב-1 ממחישה את תפקידם של מחירי הדלק בהיווצרות הפער בין מדד המחירים לצרכן לבין מדד המחירים הסיטוניים: היחס בין מדד המחירים לצרכן לבין המחירים הסיטוניים בענפים עתירי הדלק ירד לאורך זמן, בעוד שהיחס בין מדד המחירים לצרכן לבין המחירים הסיטוניים של יתר ענפי התעשייה נותר יציב.

מאחר שמדד הסיטוניים מודד את מחירי התוצרת התעשייתית ליעדים מקומיים בשלב השיווק הראשוני, טרם מכירתה למשקי הבית, סביר כי השינויים במדד זה יגלשו במידה מסוימת למדד המחירים לצרכן. עם זאת, עוצמת התמסורת בין השניים אינה ברורה, משום שסל הצריכה הנמדד מכיל לא רק את התפוקה התעשייתית המקומית אלא גם מיגוון של מוצרי צריכה מיובאים, שירותים שונים ועוד. נוסף על כך ייתכן שבשלב השיווק הראשוני חלק מהתפוקה התעשייתית משוקק לשוק המקומי כתשומות ביניים (ולפיכך נכללת במדד הסיטוניים), אולם בסופו של תהליך הייצור אינה מגיעה למשקי הבית המקומיים אלא מיוצאת לחו"ל (ועל כן אינה נכללת במדד המחירים לצרכן).

הקשר בין שני המדדים נבחן בשני שלבים: בשלב הראשון נבדק הקשר ארוך הטווח בין המגמות של שני המשתנים, ובשלב השני - הקשר של הטווח הקצר, המושפע בין היתר

המשק היה נמוך משמעותית מהסכומים הנקובים בלוח, משום שעיקר העלות בפינוי סיני היה ההיערכות הצבאית המחודשת, וזו מומנה במידה רבה בעזרת סיוע אמריקני. הפיצוי למתיישבים (כולל הקמת יישובים חדשים) היווה רק כ-14 אחוזים מסך עלות הנסיגה מסיני. לעומת זאת בתכנית ההתנתקות עיקר העלות קשור לפינוי המתיישבים, לא להיערכות הביטחונית. גם אם יתקבל סיוע מיוחד מארה"ב, סביר שהוא יוגבל להיערכות הביטחונית, ולפיכך יממן רק חלק מעלות ההתנתקות. מבחינת נטל המימון יש אפוא עניין מיוחד בהוצאות האזרחיות, שאותן המשק צריך לממן בעצמו: בפינוי סיני הן הסתכמו בכ-9 מיליארדי ש"ח (מחירי 2004), ואילו בתכנית ההתנתקות הן צפויות לעמוד על 4.3 מיליארדים. בהתחשב בגידול המשק במהלך הזמן, ההבדל מבחינת הנטל על המשק בולט עוד יותר: ההוצאות האזרחיות המצטברות בפינוי סיני ובהתנתקות הנוכחית מהוות 4.3 ו-0.8 אחוזים מהתוצר השנתי של תחילת שנות השמונים ושל 2004, בהתאמה. יצוין כי ההוצאה בשני המקרים נפרסת בפועל על פני מספר שנים, עובדה המקלה על המימון. למרות העלות הגבוהה של פינוי סיני לא הוחלט בזמנו במפורש על העלאת מסים, או על קיצוץ בהוצאות אחרות כדי לממן את הפינוי. הממשלה גם לא הייתה מחויבת אז ליעדי גירעון או הוצאה, כך שעניין החריגה מהם לא עלה כלל לדיון.

לוח 1: סך ההוצאה על פינוי סיני בשנים 1979-1987

ההתפלגות באחוזים	מיליוני ש"ח (מחירי 2004)	
77.6	31,077	הפריסה הביטחונית
8.5	3,413	פיתוח תשתית
5.2	2,108	הקמת 19 יישובים חקלאיים*
8.6	3,430	פיצוי למפוני סיני**
100	40,021	סך כולל

* מתוך 40 יישובים שהוקמו. ** העירוניים והחקלאים.

המקור: נורית קליאוט ושמאל אלבק, סיני - אנטומיה של פרידה, משדר הביטחון - ההוצאה לאור 1996, לוח 13, עמ' 134. הנתונים המקוריים בספר הם במחירי יוני 1990.

מדד המחירים הסיטוניים והשפעתו על מדד המחירים לצרכן

במהלך 2004 נרשמה עלייה מואצת של 7.6 אחוזים במדד המחירים הסיטוניים. לעומת זאת עלה מדד המחירים לצרכן בתקופה זו בשיעור מתון של 1.2 אחוזים בלבד. התפתחויות אלה מעלות תהיות לגבי הקשר בין שני המדדים, בפרט בדבר עוצמת התמסורת ומשכה¹.

¹ בניגוד למדד המחירים לצרכן, מדד המחירים הסיטוניים כולל רק את תפוקות התעשייה. אם מנכים ממדד המחירים לצרכן את הרכיבים דיור, החזקת הדירה, פירות וירקות, חינוך תרבות ובידור ובריאות, נראה כי המשקל המרבי של תפוקות התעשייה בו הוא 40-45 אחוזים.

המשקל, אולם הפעם כלפי מטה, כך שהמדד בפועל היה נמוך מן החזוי. סטייה שלילית זו, כאחוז בממוצע, נבעה בעיקר מהעלייה החדה של המחירים הסיטוניים (בעקבות עליית מחירי הדלקים) לעומת עלייה מתונה בלבד של מדד המחירים לצרכן. לנוכח התחדשות העלייה של מחירי הדלקים והפיחות המסתמן במטבע המקומי, במקביל לירידה המתונה שנרשמה במדד המחירים לצרכן, נותרה גם בתחילת 2005 הסטייה השלילית משיווי המשקל ארוך הטווח. כפי שניתן לראות מהדיאגרמה, פערים אלו אינם מתמידים לאורך זמן והם צפויים להיסגר בהמשך.

על סמך ניסיון העבר, נראה כי הפער צפוי להיסגר על ידי עלייה במדד המחירים לצרכן בחודשים הקרובים. זאת משום שהבדיקה מלמדת כי מבין שלושת המשתנים שנאמדו (המחירים לצרכן, המחירים הסיטוניים ושער החליפין), רק מדד המחירים לצרכן מגיב על סטיות משיווי המשקל של הטווח הארוך. כאשר המדד בפועל היה נמוך מן החזוי (סטייה שלילית), למשל כתוצאה מהאצה במדד הסיטוניים ו/או עלייה בשער החליפין מעבר להתפתחות מדד המחירים לצרכן, נרשמה עלייה בשיעור האינפלציה בחודשים העוקבים: כבר במהלך ארבעת החודשים הראשונים מאז היווצרות סטייה שלילית של כאחוז (כששאר הדברים קבועים), עלה שיעור האינפלציה במחצית האחוז.

בחינה אזורית של שינויים בפעילות הכלכלית

אחת השאלות המעניינות ביחס למחזור העסקים היא אם הוא משפיע במידה שונה על מגזרים שונים במשק. סוגיה זו נבחנת להלן בהסתכלות גיאוגרפית: האם ניתן להבחין בהבדלים בפעילות הכלכלית בין אזורים שונים בארץ במהלך מחזור העסקים האחרון, מאז שנת 2000? עוצמת המשבר בתחילה וקצב ההתאוששות בהמשך מספקים הזדמנות נאותה לבדיקה כזאת.

ההבדלים האזוריים עשויים להשתנות מענף ענף. להלן נבחן את הפעילות בשלושה ענפים - התעשייה, השירותים העסקיים והמלונאות³. בחירת הענפים והמדד לתיאור כל ענף הושפעה ממגבלת הנתונים. הממצאים מלמדים כי במחזור העסקים מאז 2000 הייתה האזוריות ניטרלית בענף התעשייה, בענף השירותים העסקיים היא הייתה ניטרלית מבחינת כיוון השינויים ועוצמתם אך לא מבחינת עיתויים, והפעילות בענף המלונאות הייתה מוטה לטובת הדרום.

בחינה אזורית של הענפים האמורים עדיין אינה נותנת תמונה כוללת על מצבו היחסי של כל אחד מהאזורים. לפיכך נבחן לבסוף גם את שיעור האבטלה במחוזות השונים, כמדד לפעילות המצרפית בהם.

³ לניתוח אזורי של ענף הבנייה (גמר דירות) ראו דוח בנק ישראל לשנת 2004, פרק התוצר, עמ' 91-94.

מסטיות המשתנים מהקשר של הטווח הארוך. הבדיקה מראה כי בשנים 1997 עד 2005² מדד המחירים לצרכן, מדד הסיטוניים ושער החליפין של השקל ביחס לדולר (המשקף בחלקו את מחיריהם של מוצרי הצריכה המיובאים) נעו יחד, ובטווח הארוך משקלותיהם של מדד הסיטוניים ושער החליפין במדד המחירים לצרכן הם 40 אחוזים ו-35 אחוזים, בהתאמה.

דיאגרמה ב'2- מתארת את הסטיות של מדד המחירים לצרכן מרמת שיווי המשקל החזויה של הטווח הארוך. ניתן לראות שבמרבית תקופת המדגם הסטיות הן לפרקי זמן קצרים, ואילו בשנתיים האחרונות הסטייה היא ממושכת – בשנת 2003 כלפי מעלה (בהמשך לסטייה ב-2002) ובשנת 2004 כלפי מטה.

במחצית השנייה של 2002 ובמהלך 2003 הייתה הרמה בפועל של מדד המחירים לצרכן גבוהה מהרמה החזויה בטווח הארוך (סטייה חיובית), שכן המחירים לצרכן באותה תקופה ירדו בשיעור קטן יותר מירידת שער

החליפין. הפער בין המדד בפועל למדד החזוי נסגר לקראת סוף 2003, עקב עלייה במחירים הסיטוניים ובשער החליפין במקביל להמשך הירידה המתונה של המחירים לצרכן.

במהלך 2004 ניכרה שוב סטייה מתמשכת מרמת שיווי

² האמידה נעשתה מינואר 1997 עד פברואר 2005. באמידה פורק מדד המחירים הסיטוניים לשתי קבוצות: האחת - ענפים עתירי דלקים (זיקוק נפט ומוצריהם וענף מוצרי הפלסטיקה והגומי), שמשקלם במדד הסיטוניים 8 אחוזים בקירוב; השנייה - יתר הענפים.